

Калюшко Вікторія,

Черкаська ОУНБ імені Т. Шевченка,
завідувачка відділу краєзнавства
м. Черкаси

ДОКУМЕНТУВАННЯ ПОДІЙ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ ЯК ЗАВДАННЯ СУЧАСНОГО КРАЄЗНАВСТВА

Історія українського народу нараховує чимало героїчних і водночас трагічних сторінок. Однією з них є нинішня війна з російським агресором. Вона стала для українців не лише пекучим болем, а й суворою реальністю, що визначає сьогоднішній день.

24 лютого 2022 року назавжди увійде в українську історію як одна з найтрагічніших дат часів незалежності. Саме цього дня о 3 годині 40 хвилин розпочалася відкрита збройна агресія Росії проти України, Російська Федерація оголосила про початок так званої «спеціальної військової операції», розв'язавши повномасштабну війну проти нашої держави. Дії Москви стали продовженням агресії, що розпочалася у 2014 р. із захоплення Автономної Республіки Крим та вторгнення на територію Луганської та Донецької областей. Події лютого 2022 року призвели до змін світоустрою, що був сформований після Другої світової війни. Нападом на Україну РФ знехтувала встановленими та загальноприйнятими правилами й нормами, якими керувалося світове співтовариство, порушивши базові фактори існування світового порядку, але при цьому наголошуючи на потребі дотримання міжнародного права та збереження міжнародних інститутів.

Для нашого народу ця війна стала національно-визвольною боротьбою за існування нації, свободу, суверенітет і територіальну цілісність Української держави. Водночас вона забирає не лише життя громадян, а й знищує культурну спадщину, яка несе в собі генетичний код, формує національну свідомість, історичну пам'ять, патріотизм. Російська Федерація свідомо й цілеспрямовано знищує історію, культуру, національні надбання, вивозить рукописні книги, стародруки, археологічні знахідки, бібліотечні колекції, створюючи на тимчасово окупованих територіях нашої держави гуманітарну катастрофу, яку можна кваліфікувати як геноцид українців.

Масштаби воєнних злочинів, скоєних проти українського народу, вражають своєю жорстокістю. Ракетні обстріли мирних міст, руйнування інфраструктури, екологічні катастрофи, мільйони вимушених переселенців, полон, загибель військових і цивільних,

зокрема дітей, – усе це лише частина тих випробувань, які переживає Україна. Очевидно, що метою агресора є не «миротворчість», а знищення нашої державності та ідентичності.

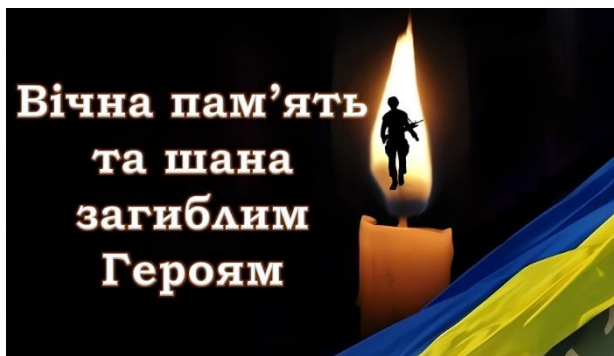
Україна проходить один із найскладніших етапів своєї історії. Війна випробовує всі сфери суспільного життя, зокрема й культурно-інформаційну. Бібліотеки сьогодні є важливими осередками інформаційного фронту, активно долучаються до суспільних процесів. Їхня роль виходить далеко за межі традиційного збереження фондів: заклади стають центрами документування сучасних подій, підтримки громад і формування історичної пам'яті. Особливого значення набувають обласні універсальні наукові бібліотеки як ключові інституції зі збирання та систематизації джерел про війну.

Героями нашого часу з упевненістю можна назвати українських воїнів, які стали на захист рідної землі, виборюючи її цілісність та єдність. Їхня мужність, самопожертва та патріотизм викликають глибоку повагу та гордість. Водночас боляче усвідомлювати, що багато з них удостоєні нагород посмертно. Світла пам'ять про полеглих завжди житиме в серцях вдячних земляків.

Найменше, чим ми можемо віддячити захисникам, – це знати їхні імена, пам'ятати про їхній подвиг і зберегти ці історії для прийдешніх поколінь. Саме тому особливого значення набувають ініціативи, спрямовані на увічнення пам'яті про полеглих Героїв.

Однією з таких ініціатив є вебпроект «Літопис Героїв Черкащини», започаткований у Черкаській обласній універсальній науковій бібліотеці імені Тараса Шевченка. Це своєрідна Книга пам'яті жителів краю, які віддали життя за свободу і незалежність України.

Метою проєкту є не лише збереження імен загиблих, а й глибоке осмислення їхнього життєвого шляху, громадянської позиції та внеску у боротьбу за державність. Кожна історія – це приклад мужності, сили духу та безмежної любові до Батьківщини. Такі ініціативи формують живу тканину сучасної історії, допомагають суспільству усвідомити ціну свободи та відповідальність за її збереження.

У межах проєкту триває пошуково-дослідницька робота: збираємо, перевіряємо та систематизуємо матеріали про полеглих захисників. До бази входять короткі біографічні довідки, відомості про освіту, професійну діяльність, громадську активність, військову службу, бойовий шлях, нагороди, а також інформація про обставини загибелі та місце поховання. Важливим елементом є фотоматеріали і спогади рідних, побратимів та друзів, які дозволяють відтворити людський вимір кожної історії.

Для зручності користувачів інформація структурована за районами Черкаської області, що дає змогу швидко знаходити потрібні дані. Водночас проєкт має відкритий і динамічний характер: базу постійно доповнюємо новими відомостями, уточнюємо на основі перевірених джерел і завдяки співпраці з родинами загиблих, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями.

Особливого значення набуває участь громади в наповненні «Літопису». Кожен може долучитися до цієї справи, надавши достовірну інформацію, документи чи світлини. Таким чином проєкт стає спільною справою – проявом колективної пам'яті, вдячності та шани.

Якщо ім'я Героя ще відсутнє в базі, це означає, що інформація перебуває на етапі збору, перевірки чи опрацювання. Робота триває безперервно, адже головна мета – увічнити кожного захисника. Ми прагнемо, щоб жодне ім'я не залишилося поза увагою, а пам'ять про подвиг наших земляків жила в серцях нинішніх і майбутніх поколінь.

Отже, документування подій російсько-української війни є одним із ключових завдань сучасного краєзнавства. Воно забезпечує формування об'єктивної історичної пам'яті, зміцнює національну ідентичність і створює основу для майбутніх наукових досліджень. Важливо об'єднувати зусилля науковців, культурних установ і громадськості для системного збереження цієї пам'яті.

На жаль, повномасштабна війна з Росією триває і продовжує забирати найкращих, справжніх та щирих її патріотів.

Щоб продовжувати жити, ми маємо пам'ятати про героїв-захисників – наших синів і доньок, чоловіків і дружин, батьків, друзів, сусідів, однокласників, колег, знайомих і незнайомих земляків, які ціною власного життя дали нам можливість бути на цій землі. Ми маємо берегти пам'ять про кожного із них та розповідати прийдешнім поколінням про їхню пожертву. Поки жива пам'ять – вони з нами, вони серед нас.

Пам'ятаймо, щоб жити – живемо, щоб пам'ятати.

Список джерел:

1. Безмежно мужні та сильні духом: черкащани на захисті України : бібліогр. покажч. / Упр. культури та охорони культур. спадщини Черкас. облдержадмін., Комун. закл. «Обл. універс. наук. б-ка ім. Тараса Шевченка» Черкас. облради ; [уклад. Н. В. Адешелідзе ; ред. О. І. Дялюк]. Черкаси : ОУНБ ім. Тараса Шевченка, 2023. 56 с.
2. Горбенко В. Родини – учасники російсько-української війни: Вершацький вимір. *Краєзнавство Черкащини* / упоряд. В. М. Мельниченко. Черкаси, 2024. № 17. С. 22–45 : фот.
3. Гордієнко Т. Пам'ятаємо, щоб жити – живемо, щоб пам'ятати... *Історія справжніх* / упоряд.: Т. Гордієнко, Г. Таран. Черкаси, 2025. Кн. 1. С. 8–9.
4. Денисенко Г. В якому стані перебуває культурна спадщина України під час російсько-української війни 2014-2022 рр.? *За Ідентичність і Незалежність. Війна Росії проти України: історичні передумови, геополітичні паралелі : у двох кн.* / упоряд.: Г. В. Боряк, О. В. Ясь ; [відп. ред. В. А. Смолій]. Київ, 2022. Кн. 1. С. 163–172 : фот. Бібліогр.: с. 172.

5. Мельниченко В. М. Черкащина на шляху творення нової України (2005 – до сьогодні). *Мельниченко В. М. Моя Черкащина: історія рідного краю від найдавніших часів до сучасності* : навч.-метод. посіб. для вчителів закл. загал. серед. освіти Черкас. обл. / Мельниченко В. М. Черкаси, 2023. С. 323– 343.

6. Шамрай О. Трагічних випробувань українців війною вистачить на кілька націй та епох. *Історії справжніх* / упоряд.: Т. Гордієнко, Г. Таран. Черкаси, 2025. Кн. 1. С. 4–7.

7. «Літопис Героїв Черкащини» : вебпроєкт. *Черкаська обласна універсальна наукова бібліотека імені Тараса Шевченка* : вебсайт. URL: [Про проєкт — Черкаська обласна універсально наукова бібліотека імені Тараса Шевченка](#) (дата звернення: 01.04.2026).